

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית כ"א)
"זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת ויקהל תשפ"ב • שנה ב' - גליון ס"ג • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס

ברכות נה.

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ד' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (לה. ל).

גירסאות במשא ומתן בבחינת בצלאל - בין הקב"ה ומשה וישראל

בגמרא ברכות (נה), אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור, שנאמר 'ראו קרא ד' בשם בצלאל'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הגון עליו בצלאל, אמר לו רבנו של עולם, אם לפניך הגון, לפני לא כל שכן. אמר לו אף על פי כן, לך אמור להם, הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל, אמרו לו, אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון, לפנינו לא כל שכן.

בספר הפרדס לרש"י (סיומן נד) הביא גמרא דכאן, בזה הלשון: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, משה, אם לפניך ולפני כל ישראל הגון, לפני הגון. אמר לו משה, אם לפניך הגון ולפני כל ישראל הגון, לפני הגון, וישראל השיבו, אם לפני הקב"ה הגון ולפניך הגון לפנינו הגון. כלומר בלבד שיהא לפניכם הגון כן לפני הגון (זה פירושו בדברי השם יתברך), וכדעתיה השיב משה, וכדעת זו השיבו ישראל, כלומר, ובלבד שיסכים הקב"ה ואתה, כי אנחנו מסכימים שהגון ונאה הוא לפנינו כו', עכ"ל ספר הפרדס*.

ואולי היה לו גירסא אחרת כאן. ויש להתאים דבריו גם כן עם הנוסחא שלפנינו, ד"ק ותשכח.

אוצרות יוסף

דרשה לשבת שובה שנת עת"ד

וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה (לה. לא).

בצלאל צירף אותיות שנבראו שמים וארץ כי בית המקדש חשיב כבריאתם

הנה עניין בניין בית המקדש הוא ממש כעניין בריאת שמים וארץ, כמבואר בש"ס מגילה (י:), אותו היוזם (לפי הקמת המשכן, יום שמיני למלואים) היתה שומאח לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ, כתיב הכא (ויקרא ט. א) 'ויהי ביום השמיני', וכתיב התם (בראשית א. ה) 'ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד' כו', עכ"ל הגמרא. הרי דבניין המשכן דאיקרי 'מקדש' (עיי' עירובין ב.) דנמה לבריאת שמים וארץ.

ועל כן גם כן בצלאל שהיה בונה המשכן (שמות לא. ב-ו), היה נצרך לידע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כמבואר בש"ס ברכות (נה), יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא 'וימלא אתו רוח אלקים' בחכמה בתבונה ובדעת, וכתיב התם (ש"ל ג. יט. ב) 'א' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו', עכ"ל הגמרא.

בית המקדש - עולם קטן

וכן מצינו עוד היות המקדש דומה לעולם, כמבואר בש"ס סוכה (טז.), 'כרם היה לידידי' כו' (ישעיה א. ה) - זה בית המקדש כו'. הרי דבית

המקדש נמשל לכרם. וכן העולם מצינו נמשל לכרם, כמבואר בירושלמי ברכות פרק כ"ד מברכינן (פ"ה ה"א), אמר רבי אבהו, כתיב (דברים ט. כ) 'פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם', העולם ומלואו עשוי ככרם, ומהו פדיונו - ברכה [ועיין גם כן בבבלי חולין (צב.) על הכתוב (בראשית ג. ז) 'ובגפן שלשה שריגים', 'גפן' - זה העולם כו']. וכן מבואר בראשונים ז"ל* דהמקדש היה עולם קטן, וכל מה שבעולם היה גם במקדש בְּקִדּוּת.

מלאכות שבת ליפנין ממשכן

שהיו בו מלאכות של בריאת העולם ועיין ספר תורת העולה להרמ"א ז"ל (ח"א פרק ה' ד"ה ולדעת), דזהו העניין מה דליפנין מלאכת שבת ממשכן (שבת מט:), ולא חשוב מלאכה לעניין שבת רק מה שהיה במשכן (שם צג:), והטעם, דשביבת שבת הוא זכר למעשה בראשית - למה ששבת השם יתברך ממלאכת בריאת עולמו (שמות כ. יא), ועל כן צריך האדם גם כן לשבות מאותם המלאכות שהיו בבריאת העולם, כמו ששבת הוא יתברך ממלאכות אלה. ואך איככה נוכל לידע עניין המלאכות שהיו בבריאת העולם לשנשבות מהם, ועל כרחק ידעינן זה ממשכן, דבניין המשכן עניינו גם כן כבריאת העולם - הדוא עולם קטן, ועל כן אותם המלאכות שהיו בבניין המשכן, הן היו גם כן בבריאת העולם בהכרח, ומאותם המלאכות איפוא הוא ששבת הוא יתברך בבריאת עולמו. ועל כן צריך האדם לשבות גם כן מאלו המלאכות דייקא, כמו ששבת הוא יתברך מהם בבריאת העולם, עד כאן תוכן דברי התורת העולה שם בזה. **והוא טעם מופלא** להא דליפנין מלאכות שבת ממשכן, ובעיני דווקא אותם המלאכות שהיו בבניין המשכן*.

שבת שקלים

אתון דאורייתא
כלל ג

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש (שמות ל. ט).

מחצית השקל מעיר הנדחת לא יצא דאיסורו מנפת שם בעלים ואינו בטל

דע, דעל פי הכלל העולה מש"ס ביצה (לה): דמונא לא בטיל, ואין שם הבעלים על המיעוט בטל בתוך הרוב שהוא של אדם אחר, אולם איסור שהוא מכת השם בעלים - כמו תחומין, שרגלי הארץ, כרגלי הבעלים, אז גם האיסור אין לו ביטול, אבל איסור שאינו מכת השם בעלים - כגון נבילה של ראובן שנתערבה בשחוטות של שמעון, אז שפיר האיסור בטל.

הנה על פי הכלל הזה יש לי להבחין דברי הרמב"ם הלכות שקלים (פ"ג ה"א), שכתב שאם נתן שקל של עיר הנדחת - לא עשה כלום. **ובכסף משנה** (ד"ה ה"ה) כתב, וז"ל: הטעם, מפני שהוא אסור בהנאה. וצריך טעם למה פרט עיר הנדחת, עכ"ל.

מחצית שקל משאר איסורי הנאה - יצא דבטל איסורו

ואולם לפי ההצעה הנ"ל ניחא. דבנתן שקל של שארי איסורי הנאה שפיר יצא, כיון שאיסור השקל בטל בתוך שארי השקלים המותרים המונחים בלשכה, ואלו השם 'בעלים' הרי אין לו ביטול,

ואם כן גם אחרי התקרבו בלשכה עם שאר השקלים, אכתי נחשב לשקל שלו, ואינו מתבטל השם 'בעלים' שלו בתוך השקלים של שאר השקלים, ועל כן הוי הניתנה שפיר אחרי הביטול של האיסור, ונחשב כאילו נתן אז שקל של היתר, כיון שעדיין שקל שלו הוא, ואם כן שפיר מתייחס לניתנו.

אבל שקל של עיר הנדחת, אשר הדין הוא דנכסי איש של עיר אחרת אשר המה בתוך עיר הנדחת אינם אסורים והמה חוזרים לו, ולהיפוך גם כן, נכסי אנשי עיר הנדחת - אף שהנכסים המה חוץ לעיר הנדחת, עם כל זה נקבצין לתוכה ונשרפין נמה, וכמבואר כל זה סוף חלק (סנהדרין ק"ב) **וברמב"ם** הלכות עבודת כוכבים (פ"ד ה"ה), עיין שם, ואם כן מבואר איפוא שאיסור מומן של עיר הנדחת אינו מפאת עצמותו, רק בעבור היותו של האיש אשר הוא מעיר הנדחת, ואם כן איסורו הוא רק מפני השם 'בעלים', ואם כן אין לו ביטול - כמו שהשם 'בעלים' אין לו ביטול, וכעין איסור תחומין הנ"ל, ועל כן שפיר כתב הרמב"ם ז"ל בדיוק, דבשקל של עיר הנדחת לא עשה כלום.

גליוני הש"ס

בבא מציעא ק"ה.

מוזהרים לנתינת שקלים מרה אדר מדין זמן בית דין שלשים יום

בגמרא בבא מציעא (ק"ה), כמה זמן בית דין, אמר רבי יוחנן שלשים יום. (בתוספות ד"ה זמן) כתבו, ומכאן אנו למדין זמן בית דין לפרוע חובו ולכמה דברים דהוי שלשים יום.

נראה הטעם בפרעון חוב וכל כהאי גוונא, דאילו היה הזמן פחות משלשים יום - היה זה נחשב דחק ולחיצה שדוחקין אותו, מה שאין כן אם יש לו זמן שלשים יום. עיין פסיקתא רבתי פ"קא ד"כ"ש תשא' (י. א. ד"ה והרי"ן) דאמר, היו מתחילים מראשו של אדר לגבות (השקלים), ותורמין בראשו של ניסן, כדי שלא לדחוק את ישראל היו מחזירין (גירסת מהר"ז - מזהירין) את ישראל מראש חודש אדר כו'. והך דשקלים עצמו - דמזהירין שלשים יום קודם על נתינת השקל, הוא עצמו גם כן זה הדין דעלמא ד'זמן בית דין שלשים יום, ולכן גם בשקלים נותנים זה הזמן. ועיין מה שכתבתי בגליון סנהדרין (ד"ה ד"ה דטעה).

סתם הלואה שלשים יום - מפני הדחק

ונראה דזה גם כן טעם הך דמכות (ג) דסתם הלואה שלשים יום. והטעם משום דעל פחות מזה הוי ההלואה עצמה לחיצה ודחיקה, שדוחקין לשלם בפחות משלשים, דזה נקרא דחק, וכפסיקתא הנ"ל, ויש בהלואה עצמה משום הכי עניין לאו דלא תהיה לו כנושה' (שמות כב. כד), דהוא על הלחץ והדחיקה לפרוע, כמבואר בבבא מציעא (טז.), ועל כן מחוקקין דסתמא היתה כוונתו על שלשים יום - מלבד במפורש, אבל בסתמא - מחוקקין מפאת החזקת כשרות שלא רצה לדחוק, דהיתה כוונתו על שלשים יום.

ומצינו כזה בהלואה עצמה עניין לאו דלא תהיה לו כנושה', שם שכתו איזה נשך (ע"ה) דמלוה בריבית עובר על 'לא תהיה' כו'. והיינו דבין דדחוק לשלם מפאת הריבית - חשיבא ההלואה עצמה לחץ ודחק, ויש בה משום 'לא תהיה' כו', ועל כן כעין זה הוא גם כן בהלואה אפחות משלשים.

רבן אפילו לבנין בית המקדש, אם כן ערך לימודם גדול יותר מבני העולם*.

א וכן הביא רבינו בגליוני הש"ס שבת מט: ד"ה כנגד - טעם זה, בשם 'דבריי חיים' (תוספה ד"ה וגם ש"ק) להר"ק מ"ה"ח מצאנו ז"ל. ובדברי חיים שם כתב כן מדכפשיה ולא בשם הרמ"א ז"ל.

ב כן צריך לומר. ובמקור נדפס בטעות: 'גירסת הגר"א' - וכנראה כוונתו להגאון רבי אפרים זלמן מרגליות ז"ל, שכתב גם כן ביאורים וגירסאות לפסיקתא 'ביאור זרע אפרים'. אולם הגר"ה ז"ל הוא מהגהות ופירושי מהר"ו, עיין שם.

ג עיין רמב"ן פרשת כי תשא לא. ב: **רבינו בחיי** פרשת פקודי לח, כא ד"ה וע"ד ד"ה ובפ"ק: ומקור הדבר הוא בדברי חז"ל, ראה תפארת יוסף פרשת תרומה עמוד שפ הערה מה. ושם הבאנו דברי רבינו באוצרות יוסף דרוש ח פ"קא קלו: 'הקרבנות ממשכיין ומחברין האלקות במקדש, ועל ידי חיבור האלקות נדברר ההוא במקדש שהוא שם ברוקת - מחובר גם כן לדבר ההוא בעולם' (ועיין עוד ש"ת פ סוף ח"ב סימן א' ד"ה ושלמה: בדב"ב שם חשיבות וע"ד לימוד חניקות של בית רבן, שכתב: 'הלימוד שלם גדול עוד עשר יומי מכוון העולם, דבני בית המקדש שקול בכין בעולם - דזהו עולם קטן, וכמבואר בש"ס מגילה: דגדולו יום הקמת ומשכן כיום שנבראו בו שמים וארץ, וכישי שבת קטן: דאין מתבטל חניקות של בית

א בספר הפרדס כתב כן: 'כך פירש רב האי גאון, שנים שבאו לאכול אכחת המבצר נטל רשות מחבירו דרך כבוד ואומר 'ברשות מורי' או 'ברשות רבי' או 'ברשות רבותי', והן עונין אחריו 'ברשות שמיי'. ובמקור לדבר מביא מגמרא ברכות על פי הגירסא שלמעלה. וממשיך: 'וכן בסעודה, כל בני הסיבה בחורין לכן קחו או חשבו להם כדי לבצוע, ואומרים לו ברך, כלומר הרי אתה טאה והגון לפני הקדוש ברוך הוא וכל שכן לנו, והוא אומר להן 'ברשות רבותי', כלומר זה איני יודע שהסכים הקדוש ברוך הוא, אם תסכימו אתם. והן עונין 'ברשות שמים', כלומר לבד שיסכים הקדוש ברוך הוא עליך אנחנו מסכימים והגון אתה ונאה לפנינו, ומברך ובוצע'.

"לא תבערו: אש בכל משבתיכם ביום השבת" (לה, ג)

בקושית ה'נימוקי יוסף':

איך מותר להדליק נר בערב שבת - למאן דאמר אשו משום חציו

מתוך: בית האוצר מערכת א כלל א; כלל ריד; לקח טוב כלל ו; כתי"ק מילי דשבתא ~

בערב שבת, ובית שמאי חולקין. ולפי זה פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע דירושלמי פסחים (פ"ג ה"א), דרבי אליעזר אמר מאיליהו הן נשרפין, ורבי יהושע חשיב ליה מעשה בידים, יש לומר גם כן דבזה הוא דפליגי, דרבי אליעזר דהוא מתלמידי בית שמאי (ירושלמי שביעית פ"ט ה"ו) - סבירא ליה כבית שמאי דלא חשוב הכל נגמר עם עשיה ראשונה, ועל כן מה שנשרף אחר כך נחשב כמו מאיליהו, ולא דמי למעשה בידים. ורבי יהושע סבירא ליה כבית הלל, דנחשב הכל נגמר בהתחלה, ובהתחלה הרי הוא עושה מעשה בידים ממש, ועל כן שפיר חשוב כמעשה בידים ממש [וכזה מצינו כמה דוכתי דרבי אליעזר אזיל בשיטת בית שמאי, ורבי יהושע בשיטת בית הלל - עיין ערכין (כג.) ותוספות סוטה ג. ד"ה רבי ישמעאל], וכהנה רבות (עיין שבת קנג: נדרים עד.) וכדו"ע].

מירושלמי משמע דאף לב"ה חשיב כגמר מלאכה בשבת

ועיין עוד בירושלמי שבת שם (פ"א ה"ה), בית שמאי אומרים, אין שורין דיו וסממנים כו' אלא כדי שישורו מבעוד יום, ובית הלל מתירין. ובירושלמי, מאי טעמא דבית שמאי, 'ששת ימים תעבדו ועשית כל מלאכתך' (שמות כ, ט) - כל מלאכתך גומרה מבעוד יום. ומאי טעמא דבית הלל, 'ששת ימים תעשה מעשיך וביום' (דכתיב (שם כג, יב) 'ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות', קרינן להאי 'וביום' גם ארישא דקרא, דלפעמים תעשה מלאכה אף ביום השביעי. קרבן עדה (ד"ה ששת). ודוגמת דרש זה בבבלי נדה (מח.), אמר קרא 'שש שנים יעבד ובשביעית' - ובשביעית נמי יעבוד, עיין שם).

וזה לכאורה דלא כהנ"ל, דלפי הנ"ל דבית הלל סבירא להו דנחשב הכל נגמר מיד וכסברת הנימוקי יוסף, אם כן מאי קאמרי 'וביום', דלפעמים אתה עושה גם ביום השבת, והיינו במה שהמלאכה נגמרת מאיליה בשבת, והרי לבית הלל גם הגמר הזה נחשב שעשאה האדם כבר מאתמול כולו, ואין עושה בשבת כלל, ודו"ק, ויש ליישב.

יש לומר כטעם הראשון, ואי אינו משום חציו ההכרח לומר כטעם השני, ודו"ק, ובאתי רק להעיר.

מה שחייב בשבת - מותר לעשותו בער"ש דנחשב כגמר מלאכה

והנה נזכרתי עוד דברי הירושלמי שבת (פ"א ה"ו), בית שמאי אומרים, אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיחבילו (שיתחמוכו) מבעוד יום כו', ובית הלל מתירין. ובירושלמי שם, רבי שמואל בשם רבי אבהו, בית הלל ילפון מלאכת היתר ממלאכת איסור, אילו עשה כן בשבת שמא אינו איסור, ודכוותה עשה כן מבעוד יום - מותר. ובקרבן עדה (ד"ה ילפון), בית הלל ילפי מלאכת היתר ממלאכת איסור, כלומר כל מה שחייב עליו בשבת מותר לעשות בערב שבת סמוך לחשיכה, דהוה ליה כאילו כבר גמר מלאכתו מערב שבת, עכ"ל.

גם במדביק פת בתנור - האפיה מתייחסת אל מעשה ההדבקה

וביתר ביאור נראה, לפי מה שכתבתי בלקח טוב כלל ו' (פסקא קד-קכה) דבמדביק פת בתנור ונאפה אחר כך (עיין שבת ד.), אין החיוב על מה שאין מסלקו, דאין חיוב בשבת על שב ואל תעשה, ורק החיוב על מעשה ההדבקה, ואף שההדבקה אינה אפיה, צריך לומר דכיון דמכח ההדבקה נאפה אחר כך, על כן מתייחס כל מעשה האפיה אל מעשה ההדבקה, והוה ליה כאילו עשה או כל מעשה האפיה וכסברת הנימוקי יוסף הנ"ל - לענין אשו משום חציו, והוה ליה שפיר החיוב על מעשה ההדבקה - לא על מה שאינו מסלקו אחר כך. ואם כן כיון דלענין שבת כהאי גוונא חשוב הכל נעשה מיד, אם כן ממילא מערב שבת נמי - הרי נגמר הכל מערב שבת כסברת הנימוקי יוסף ושפיר שרי, ודו"ק.

ב"ש וב"ה נחלקו בסברא הנ"ל - וכן ר"א ור"י

ועל כל פנים מבואר דבית שמאי ובית הלל חלוקין כאן בסברא זאת, דבית הלל סבירא להו דנחשב שנגמר הכל

אשו משום חציו - נגמר הכל בתחלה

דע, דקושית הנימוקי יוסף (בבא קמא י. מדפי הרי"ף ד"ה אשו משום) איך שרי להדליק נר בערב שבת, והוא דולק והולך בשבת, נימא אשו משום חציו" (שם כב.), והוה ליה מבעיר בשבת. ותירץ, דהא דאשו משום חציו היינו שנחשב שנגמר הכל מיד, עיין שם².

כשמדליק בער"ש בשמן שבנר נחשב שנגמר הכל מיד

לענ"ד סברת הנימוקי יוסף הזאת תמצא קן לה בירושלמי שבת (פ"ב ה"ד) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר (בערב שבת) בשביל שתהא מנוטפת (בשבת, ויתקיים הנר, שהשמן מטפטף בכל שעה לתוך הנר). ובירושלמי שם, למה, משום שלא הותחל בכל טפה וטפה (משום שלא הותחל מבעוד יום הנר להדליק בכל טפה וטפה שמן שבנר, מה שאין כן כשהשמן נבר, כשמושך הפתילה טפה אחת שאצלה, כל השמן שבנר נמשך אחריו, והרי הוא כאילו כבר התחיל להדליק כולו. קרבן עדה (ד"ה משום) כו'.

הנה כוונת הירושלמי לפירוש הקרבן עדה הנ"ל, והכי מיסתבר כוונתו, דרק כשמדליק בערב שבת בשמן שבנר עצמו, דנמשך כל השמן אחרי הפתילה, שייך לומר דנחשב נגמר הכל מיד כסברת הנימוקי יוסף - ושרי, מה שאין כן כשנותן שפופרת על פי הנר בערב שבת והיא מנוטפת לתוכו גם בשבת, אם כן הוה ליה באמת מבעיר בשבת בכל טפה, כיון דאינם חיבור להיות נמשך הכל אחרי הטפה האחת, אם כן כל טפה וטפה הבערה בפני עצמה, ובאה מכח מעשהו הראשונה, ואם כן הדרא לדוכתה סברא דאשו משום חציו, והוה ליה מבעיר בשבת.

[ולפי זה יש לומר, דמה דמסתפק הירושלמי שם לומר עוד טעם אחר שמא ישכח ויסתפק הימנו, ענין הספק הנ"ל הוא באמת אי אשו משום חציו או לא, דאי אשו משום חציו

ובירושלמי שם, כיצד יעשה על דרבי אליעזר (כיצד יעשה לפי דעת רבי אליעזר) מערים ואומר זו אני רוצה לכול, וזו אני רוצה לכול, ואופה את כולה (דכל חדא וחדא חזיא ליה), וכשהוא רודה מערים ואומר זו אני רוצה ליישן וזו אני רוצה ליישן, ומשייר אחת (להלכה), אמר ליה ר' ישיע, לא נמצאת כשורף קדשים ביום טוב (לא נמצאת במה שמשייר אחת כשורף קדשים ביום טוב, שהרי היא נשרפת בתנור). אמר ליה רבי אליעזר, מאיליהו הן נשרפין (ואילו לא מידי קעביד, קרבן עדה). אמר רבי אליעזר, לא נמצאת עובר על בל יראה ובל ימצא (לדין דאמרת מפרשתא כו', עיין שם גירסת הקרבן עדה (ד"ה ה"ה)). אמר ליה (רבי יהושע), מוטב לעבור מצוה בלא תעשה שלא באת לפניו, ממצוה בלא תעשה שבאת לפניו (מוטב לעבור על לא תעשה שלא באת לפניו, היינו שלא עשה מעשה בידים, מה שאין כן שרפת החלה שעל ידי נתינתו לתוך התנור נעשה, קרבן עדה). עכ"ל הירושלמי.

ב) ח"ל: "היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, ולפי זה הרי הוא כאילו הבעירה בעצמו בשבת...". ותירץ: "כי עניין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו - כוורק החץ, שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן ליה הוה לן למפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה... וכן הדין לענין שבת, דכי אתחיל - מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בהווא עידינא דלית ביה איסור חשיב".

ג) רבינו הביא בתחילת דבריו את הירושלמי: "כיצד מפרשינן חלה בטומאה ביום טוב, רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה כו', אמר רבי יהושע, לא זהו חמץ שמוהרין עליו בכל יראה ובל ימצא, אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב, ואם החמיצה החמיצה".

א) בגמרא שם נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש לענין נויקין: "רבי יוחנן אמר אשו משום חציו, וריש לקיש אמר אשו משום ממונו". כלומר, לדעת רבי יוחנן המדליק אש ובאה הרוח והולוכה את האש, והאש שרפה ברשותו של אדם אחר, המדליק חייב כאילו הוא הדליק את האש ברשות האחרת בעצמו - כאדם היוורה חץ לרשות חברו (עיין רש"י שם), ואילו ריש לקיש סבר שאין זה כאילו הוא עצמו הדליק את האש ברשותו של חברו, אלא זה דומה לשורף שיצא מביטו והויק ברשות אחרים. ומבואר בגמרא, שהטעם שריש לקיש סובר שאין זה דומה לחציו הוא משום שהחץ הולך מכוחו ממש, ואילו האש מויקה באמצעות "כח אחר" (הרחק). במסקנת הסוגיא מבואר כי "מאן דאית ליה משום חציו אית ליה משום ממונו". ואם כן הנפקא מינה בין רבי יוחנן וריש לקיש היא לענין חיוב ד' דברים: נזק, צער, ריפוי ושבת, לרבי יוחנן חייב כדן אדם המויק, אך לריש לקיש פטור כדן מויק בממונו.

ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבְּתוֹן לָהּ" (לה, ב) - "לומר שאינו דוחה את השבת" (רש"י) לדעת הרשב"א דאליבא דרבי שמעון צורך מצוה חשיב מלאכה שאין צריכה לגופה - מדוע בנין בית המקדש אסור בשבת?

תשובה ל'ידוע תדע' מפרשת כי תשא: לדעות שמלאכת חול המועד אסורה מדאורייתא - האם העושה בהם מלאכה חייב מלקות? עיין לקח טוב כלל ב פסקא כח-כט

פרשת הירושלמי המזוייף (ו)

חזות דעת קדשו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל ז"ל
שעמדה לפני גדולי דורו בהכרעת המערכה

ולהוכיח את שקריו וזיפויו הרבים, הן בנוגע לחייו האישיים: מקום הולדתו, שמו האמיתי, התחזותו לספרדי שאינו מכיר לשון אידיש ואינו קורא צורת הכתב הנהוגה בקרב יהודי אשכנז ועוד; הן בנוגע לאנשים המסייעים לו, כגון תלמידו הרב אברהם ראזענבערג, שאינו אלא שם בדוי והוא עצמו שכותב את כל המכתבים שחתום עליהם שם זה; הן בנוגע לעדויותיו בשם רבנים וגדולים שתומכים בו ועומדים לימינו, או שחזרו בהם מטענותיהם, וגם על רבנים שראו את כתבי היד שלו, וכן כהנה וכהנה עדויות.

כן הוא מביא את מכתבים השונים בהם המו"ל מחרף ומגדף אותו ואת שאר המבקרים כאחרון התגרנים, וכן מאיים עליהם באיומים שונים ומשונים על אשר הם מעזים לחלוק עליו ולגלות את דעתם נגדו.

אך גם לאחר שהתגלו קלונו פרצופו של האיש, וכמעט שלא נותר בלבו של הכלי המדה' כל ספק בדבר שמדובר באיש משחית אשר שפתו שפת שקר ולשונו לשון רמיה, עדיין היה לבו נוקפו האם להדפיס את חיבורו 'שאלו שלום ירושלים' ולהפיצו על פני תבל.

[המשך בגליון הבא בעז"ה]

"המטבע המזוייפת אשר הוציא הספרדי המזוייף יליד ביעשענקהאויץ פלך וויטעבסק, אשר כל מומחה בירושלמי יכיר כי היא מזוייפת... הרחקתו מביתי משום אל תשכן באהלך עולה, וחמור עון זה מעון המשקלות שאסור להשהות בביתו. ועל המפלפלים בדבריו ושקלו וטרו בה, בכלל גורמי תקלה לרבים לדור נולד, וד' יבוא ויגדור כרמו אשר היה למרמס לכל נוכל וזיפן ויאר עינינו בתורת אמת."

הצילה משפת שקר מלשון רמיה

בסוף הספר, הוסיף הגאון בעל 'כלי חמדה' זצ"ל קונטרס "זכרון לדור אחרון", בו העתיק הרבה מחילופי המכתבים בינו לבין מו"ל הירושלמי, ומאריך להפריך את דבריו

בהמשך דבריו כותב הגאון בעל 'חלקת יואב' זצ"ל: "להגיד בזה דבר ברור אי אפשר, רק ששנים או שלשה תלמידי חכמים יעיניו בו איזה חדשים, ואז נוכל לדעת דברים ברורים, אבל מי ירצה ליקח פנאי לזה, כיון שאין אנו מחויבים להאמין. לזאת דעתי העניה שכל זמן שלא יראה לנו הכתב-יד ישן נושן, על כל פנים מלפני איזה מאות שנים, בוודאי אסור לעיין בו ולהחזיקו בין ספרי קודש. רק אם יראה לנו הכתב יד ישן נושן אז יהיה מוטל עלינו לעיין בו איזה חדשים ולבודקו היטב היטב, כי אף אם נמצא בו איזה דבר מזוייף גם כן אסור להחזיקו בבית".
דברים נחרצים כתב לו הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל בעל 'אור שמח' ומשך חכמה:

זישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד המכון המפואר אוהבי תורה וכל הנלווים עליהם, הע"י.

(א) בגליון פרשת משפטים (עמוד א), הביא מה שהקשה הריב"א למה לי קרא דעכו"ם פסול לדון, הא אפילו גרים פסולים לדון, וכל שכן עכו"ם. ונראה על פי מה שכתב הש"ך ב"יור"ד סי' רס"ט ס"ק ט"ו, וכך כתב הש"ך בחו"מ סי' ז' ס"ק א', וכך כתב הסמ"ע שם, דרק בכפייה פסול לגר לדון, אבל בלי כפייה ומקבלים עליו שידון, מותר. עיי"ש בקצות החושן ס"ק א'. אם כן מתורץ דצריך קרא דאסור לדון לפני גוי אפילו בלי כפייה וקבלו עליהם, דכהאי גוונא בגר מותר.

(ב) מה שהקשה (שם) על שמעיה ואבטליון שהיו גרים, עי' בתוספות יום טוב אבות פ"א מ"י שהביא בשם המהר"ל, שלא היו הם גרים אלא באו ממשפחת גרים ואמם היתה ישראלית, עיי"ש.

(ג) מה שהקשה (שם) אם המכירה היא רק לשש שנים, אמאי לא אמרינן פשטה העבדות על לעולם - להריטב"א במסכת גיטין. ונראה על פי מה דאיתא בקידושין ז' ע"א, דאם יש דעת אחרת המעכבת, לא אמרינן פשטה, הכי נמי מעכב דעת הקב"ה, כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים, ודי שהוא עבד שש שנים, אבל לא להוסיף על יותר משש שנים עבדות.

(ד) מה שכתבתם מרבינו (שם) טעם לרציעת אוזן מי שלוקח אשה שאינה הוגנת וכו'. עי' באוצרות יוסף דרוש ד' מה שהאריך בזה בטוב טעם ודעת, וכדאי להעתיקו בגליון שלכם (ראה שם פיסקא סא-סב).

(ה) מה שהביא מבית האוצר דכל קל וחומר נחשב למסופק וכו', על פי זה מובן מה דאיתא בש"ס מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

(ו) מה שדן (שם עמוד ב) אי רופא רשאי למחול השכר, והביא שמונתו. נראה דכן משמע ב"יור"ד סי' של"ו ס"ב, דמותר ליקח שכר טורח ובטלה, ומשמע דאינו חייב אלא רשאי. ונראה להסביר על פי מה שכתב דעת"ש בבא קמא פ"ה ע"א, הטעם דרופא בחינם אין עיקר דעתו ולבו בצרכי החולה, מאחר שאינו מצפה לתשלום עבור עבודתו, עיי"ש. ואם כן אדם החולה רוצה לשלם לו, שייך הך טעמא ויכול הרופא למחול.

(ז) מה שהעיר (שם עמוד ד) דמשמע בספרי דברי תורה נאמר בפרהסיא, ובמועד קטן משמע מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, לא קשה, דודאי בבית המדרש יש ללמוד בפרהסיא ולא כמסית שאומר דבריו בסתר דאף אחד לא ישמע, אבל מכל מקום לא ילמדו בשוק, כמו שאמר רבי מה ירך בסתר.

(ח) בגליון פרשת תרומה (עמוד א) דן אי איש ממעט גוי וכו', עי' מסכת נמוחות ע"ג ע"ב, איש איש לרבות עכו"ם שנודרין נדרים ונדבות, אלמא מאיש פעם אחת אין עכו"ם בכלל, אלא מדכפל איש איש. אך משם אין ראיה, דשם איירי לרבות דגוי נודר קרבנות, מפעם אחת אי אפשר לרבות דזה חידוש דגוי נודר, אלא מדכפל איש מרביגין גוי.

(ט) מה שהביא (שם) טעם שלא נחרב המשכן שבנה משה ורבינו ע"ה וכו'. יש מדרש משום דכל אחד נדב למשכן מרצונו מנדבת הלב, משום הכי לא נחרב, מה שאין כן במדרש שבנה שלמה המלך ע"ה שלא כולם נדבו מרצונם.

(י) מה שדן (שם) אי נשים חייבות בבנין בית המקדש, והקשה על הרמב"ם שכתב דנשים חייבות אף על גב דהוי מצות עשה שהזמן גרמא וכו'. בספרי על הרמב"ם משא בני קהת כתבתה לחלק, דלכבוד ממש פטורות, אבל לסייע, היינו להביא כסף או חפצים כמו שהביאו הנשים לנדבת המשכן, כדכתיב 'ויבאו האנשים על הנשים'.

(יא) הביא (שם עמוד ד) דרב יוסף היה איסטניס, כדאיתא בסוכה כ"ט ע"ב. ויש להוסיף מה שאמר רב יוסף בפסחים ק"ג ע"ב, כולוהו איתנהו בי, היינו אניני הדעת.

(יב) בגליון פרשת תצוה (עמוד ד) דן אי רואה מכירת ספר תורה לגוי אם חייב קריעה. יש להעיר דלא קשה מש"ס יבמות קכ"ב ע"א דהפונדקית גויה הוציאה להם הספר תורה שהיה בידה, עיי"ש, דשם לא מסר היהודי את ספר התורה לגוי, אלא אחר שמת לקחה הספר תורה מרשותו ועי' מגילה ט' ע"א דהזקנים כתבו ספר תורה לתלמי המלך, עיי"ש. על כרחך התם לא היתה ברירה מחמת אימת המלכות.

ועי' רמב"ם הלכות ספר תורה פרק י' ה"ח, כל הטמאין ואפילו כותי, וי"ג גוי, מותר לאחוז ספר תורה ולקרות בו, דאין דברי תורה מקבלין טומאה, עיי"ש. ועל כן יש לחלק, כיון דאינו מוסרו לו ממש אלא לקרות בו, ליכא חשש שייבזה הספר תורה.

ועי' גליון מהרש"א יור"ד סי' רפ"ב ס"א, אודות מה שנהגו להוציא ספרי תורה נגד מלכי אומות, עיי"ש מה שהביא מדברי החינוך.

(יג) מה שדן (שם עמוד א) אי יש בגדי כהונה לנשים לא ילבש, ונראה כמו שכתבו הפוסקים על הא דאיתא בעירובין צ"ו ע"א, דמיכל בת שאול לבשה תפילין, והא דלא הוי לא ילבש תירצו המפרשים כיון הוה מצוה. עי' שירי ברכה להחיד"א יור"ד קפ"ב ס"ק ב', ועי' בשו"ת שרידי אש יור"ד סי' מ"א עמוד תס"ז, ועי' תיב"ע כי תצא דאוסר לנשים ללבוש תפילין משום לא ילבש. ועי' לבוש או"ח סי' י"ז ס"ב, אם כן יש לומר דגם לגבי בגדי כהונה, אם לובשת משום מצות לבושי בגדי כהונה בשעת עבודה, דהוי מצוה, ליכא משום לא ילבש.

(יד) מה שהביא (שם עמוד ד) מספר הפרדס מן המנחה ולמעלה חל קדושת שבת, לכן כשחל יום טוב או ראש חודש במוצאי שבת נדחה צדקתך דכבר חלו הם, עיי"ש. וזה חידוש גדול דאפילו כשעדיין שבת חלה קדושת יום טוב שחל במוצאי שבת, ואפילו קדושת ראש חודש חל במוצאי שבת, בשבת מהמנחה ולמעלה כבר חלה הקדושה, וזה חידוש עצום. אך בערב שבת מובן שחלה קדושת שבת מהמנחה ולמעלה, ודו"ק.

(טו) בגליון פרשת כי תשא (עמוד א) הביא שיטת הר"ן, וכן פסק הרמ"א ב"יור"ד קנ"ז, דעל לפני עור דעבודה זרה אין דין ייחרג ואל יעבור, ומכח זה פסקתו דאף על גב דאין לחלל איסור דאורייתא בשבת אם יכול לאבד אבר, כדאיתא באו"ח הלכות שבת, מכל מקום יכול לומר ליהודי רופא שיחבר האצבע אפילו על ידי שעושה הרופא איסור תורה, דהש"ך כתב ב"יור"ד קנ"ז, וכן הביא הפרי מגדים סי' ש"ח דרק על איסור שבת אין לעשות איסור דאורייתא משום איבוד אבר, אבל שאר לאוין מותר לעשות לאו דאורייתא כדי שלא יאבד האבר. ואם כן דעל לפני עור מותר לומר לרופא שיעשה איסור דאורייתא כדי להציל האבר, כיון דאינו עושה בעצמו אלא מצוה לרופא יהודי לעשות, הוי כשאר לאו בעלמא ואינו לאו דשבת, לכן מותר לאמר לרופא שיחבר האצבע אפילו באיסור מן התורה.

(טז) הביא (שם עמוד ד) ש"ס חגיגה ה' ע"ב, והקשה הא בשבועות לא היה בביתו, עיי"ש. והנה יש לציין דכך הקשה המהרש"א שם במסכת חגיגה, עיי"ש מה שתייך.

(יז) הביא (שם) דפושע היינו מתעצל, ויש לציין דכן כתב הרש"ש במסכת שבת כ"א ע"ב על רש"י שכתב שמא יפשע ולא יתקן, והביא כמה פעמים בש"ס שכתב רש"י יפשע היינו שישכח.

בברכת התורה

שמאי קהת גרוס הכהן

[חבר הביד"צ דקהל מחזיקי הדת ובעמח"ס 'שבט קהתי' וש"א]

ללמוד ממה שהושם הארון במערב דשכינה במערב, דאפשר דשכינה בכל רוח, ואך הרי ההכרח שיושם הארון רק בצד אחד - והושם במערב, וכך כאן אומרים דאין ללמוד מן קדימת 'שמים' ל'ארץ' דשמים קדמו בפועל, דאפשר דשניהם נבראו כאחד, ואך דהרי ההכרח להקדים אחד מהן, והוקדמו השמים (וראה לקח טוב כלל ה פסקא קיט).

ביאורים בתואר 'אחר'

בגמרא חגיגה (טו), עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה, אמרה - אחר הוא.

הנה כל חטא הוא שינוי, עיין ש"ס תמורה (י); איכא ביניהו שינוי קונה, עיין שם פירוש אחד ברש"י (ד"ה בשינוי) דהחטא נקרא 'שינוי'. ובחגיגה (טו), אמרה 'אחר הוא' - על אלישע כו', ומדחובא בגמרא דבריה, משמע דהאמת כן דעל ידי החטא הוא כאיש אחר. ובגמרא עבודה זרה (מו), דבהמה שנעשית בעלת מום מיקריא 'נשתנה מברייתה', עיין שם היטב, ואין לך מום גדול מן החטא (עיין ויק"ר יט, ו; תיקו"ז תיקון כא נב).

ועיין מה שכתבתי בבית האוצר

ערך אחרים (מערכת א כלל נב ד"ה והנה), דעל שם החילול שבת קראוהו חכמים אחר, דחילול שבת הוא יציאה מעניין הישראליות ומקבל שם אחר דהוא שם עכו"ם, עיין שם בארוכה (וראה אוצרות יוסף שביעית בזמן הזה קונטרס א פסקא יב-יד).

ויש לומר עוד, דכיון דמחלל שבת בפרהסיא מומר לכל התורה (עירובין טט), ולשון 'מומר' דהוא מלשון 'תמורה', היינו שהוא מומר ומוחלף באיש אחר, לכן קראוהו 'אחר'.

ראיה שמחלל שבת

במידי דרבנן הוי מומר

ולפי זה יהיה ראיה מכאן דגם מחלל שבת במידי דרבנן - הוי מומר (עיין שלחן ערוך או"ח סימן שפה סעיף ג; פתיחה כוללת להפרי מגדים ח"ד אות ב), דמאי דעקר פוגלא ממישרא לכאורה הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה (עיין שבת צג), כיון דלא היה צריך לגוף הקצירה, רק להראות לה שהוא פושע ומחלל שבת.

ואולי אף שלא הוצרך לגוף הקצירה, מכל מקום כיון שהוצרך לעניין המלאכה שבה, שאילו לא היתה מלאכה, לא תכירוהו למחלל שבת, והוצרך למה שהיא מלאכה - חשוב זה צריך לגופה. ויש לדון בזה מדברי המהרש"א בבא בתרא (קט). ד"ה וראויה, עיין שם היטב.

בריאת וגניזת האור הראשון היו יחד

ואין כאן שינוי רצונו יתברך

בגמרא חגיגה (יב), אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המבול ובדור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן כו'.

אין הכוונה שברא את האור בלתי גנוז, וכיון שנסתכל אחר כך בדור המבול כו' גנזו כי אין שייכות שינוי רצון וחיידוש ידיעה אצלו יתברך (ראה עקרים מאמר ד פרק יח), ואך הכוונה שבראו מיד גנוז, ורק לפי שהבריאה והגניזה הם שני דברים, כל אחד מסבה אחרת, כי הבריאה הוא מצד עצמו - שרצה לבראות את האור, והגניזה הוא מטעם אחר - מפאת ידיעתו יתברך מעשי דור המבול כו' המקולקלים, לכן נקט ליה הש"ס בלשון זה אחר זה, וכאילו היו הדברים בפירוד בזה אחר זה, בתחלה הבריאה ואחר כך הגניזה, אבל באמת היה הכל יחד, ובראו מיד גנוז, מפאת ידיעתו יתברך מעשי דור המבול כו'. [ועיין דוגמת זה ממש יומא (כב)...]

לולא 'את' אין ללמוד מקדימת שמים לארץ ששמים קדמו בפועל

בגמרא חגיגה (יב), אילו נאמר 'שמים וארץ', הייתי אומר, 'שמים' שמו של הקדוש ברוך הוא, עכשיו שנאמר (בראשית א, א) 'את השמים ואת הארץ', שמים - שמים ממש, 'ארץ' - ארץ ממש. 'את הארץ' למה לי, להקדים שמים לארץ.

וברש"י (שם: ד"ה להקדים שמים לארץ) כתב, דאי לא כתיב 'את', הוה אמינא כאחת נבראו, אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, להכי כתב 'את' - להקדים.

מהנחת הארון במערב

אין להוכיח ששכינה במערב מעין דוגמא לסברא זאת, בתוספות בבא בתרא (כה. ד"ה וצבא) דכתבו, ואם תאמר, ואמאי לא נדע מקום תפלה מבית המקדש, שהיתה שם שכינה במערב (ראה דברים לג, יב; פסיקתא רבתי, מז, ג). ויש לומר, דמשם אין ללמוד, דאף על גב דשכינה בכל מקום, אי אפשר להשים ארון וכפורת אלא מצד אחד, עכ"ל. והוא כהך דכאן, דכמו דאמרינן שם דאין

לראשונה מזה צ"ד שנים

אוצר כלום ונפלא

בענין שביעית בזמן הזה

הספר המפורסם **אוצרות יוסף**

יסודות וגורדי מצות השמיטה בזמן הזה מאור התורה הכהיר של שר התורה גאון הגאונים

הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א

כהספת קניניה **הפארת יוסף** בו נאספו פנינים יקרים ומגולאין שבין מכל ספרי רבינו. על משניות וירושלמי מסכת שביעית וכלל עניני השמיטה

ייתן להשיג בחניות הספרים המובחרות

לפרטים ולקבלת הספרים עד הבית, מכוון אוהבי תורה: 1800-200-855

בז'לים, בתי נוסח ושיחזור המעוניינים לפגל דרכי רבינו יצחק יצחק לרד"ק: ot035104720@gmail.com

הצטרפו לאלפים שזכו לישועות בזכות הבטחתו הפלאית של רבינו:

"כל מי שייסייע בהדפסת החיבורים שלי - אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

חיינו עכשיו: 1800-200-855

מכון אוהבי תורה

תורמות ספרי הגרי ענגיל זיע"א

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שייסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:

טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com